

SAT-2G.307-2-ERI-16

CONCEPTUAL MODELS AND METHODS FOR IMPROVING THE EDUCATIONAL PROCESS IN ACCOUNTING BUSINESS ANALYSIS OF THE ENTERPRISE¹⁸

Assoc. Prof. Marko Timchev, PhD.

Department of Accounting and Analysis

University of National and World Economy of Sofia, Bulgaria

Tel.: +359 882 858 396

E-mail: timch192ev_analysis@abv.bg

Abstract: *The report offers approaches, models and methods for improving the educational process of accounting business analysis of the enterprise in economic universities. The need to improve the educational content and teaching methods is argued. Possibilities for using non-traditional, active and interactive learning methods in the conditions of digitization of the educational process are explored.*

Keywords: *accounting business analysis, training, interactive methods, games, digitalization*

ВЪВЕДЕНИЕ

Счетоводният бизнес анализ (СБА) е специфична функция на управлението, методология и приложна икономическа наука. Във функционален аспект СБА е вътрешноприсъщ на управленските бизнес функции: бюджетиране, отчитане, контрол, мотивиране, организиране и регулиране. Научната рамка на СБА се базира на специфични теоретични основи: предмет, обект и метод.

Предмет на СБА на предприятието са микроикономическите, финансови, счетоводни и вътрешни процеси, свързани с трансформациите на капитала във фазите на маркетинговата, инвестиционната, оперативната, търговската и финансовата дейност на предприятието.

Обектът на СБА са активите, капитала, дейността и бизнес капацитетът на предприятието. Методът на СБА от епистемологична и гносеологична гледна точка представлява система от способности, позиционирана между научния предмет и обекта.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Динамичната пазарна и бизнес среда предполага интегриране на видовете и подсистемите на СБА - предварителен, оперативен, текущ, последващ, перспективен, вариантен и ситуационен. Видовете СБА се интегрират във времето и пространството в единна методическа система. Методиката на СБА е ориентирана към пазарните позиции, оперативната дейност, вътрешните бизнес процеси и финансовата стабилност на предприятието. Необходимо е интегриране на видовете, обектите и насоките на СБА в единна методическа система. Специфичният научен метод на СБА се базира на философските принципи - анализ, синтез, индукция, дедукция и традукция.

Сложната и променлива бизнес среда предполага усъвършенстване на образователния процес по счетоводен бизнес анализ и счетоводните дисциплини в икономическите ВУЗ. Според потребностите и изискванията на бизнеса, финансовите институции и международните одиторски компании управленският счетоводител и финансовият одитор следва да притежават специални умения и професионални качества.

Според Международната федерация на счетоводителите, управленският счетоводител, одитор, финансов директор и финансов анализатор трябва да притежава определени

¹⁸ Докладът е представен на научната сесия на 27 октомври 2023 в секция Образование – изследвания и иновации с оригинално заглавие на български език: КОНЦЕПЦИЯ, МОДЕЛИ И МЕТОДИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС ПО СЧЕТОВОДЕН БИЗНЕС АНАЛИЗ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО

качества, умения и компетенции:

1. Да бъде лидер и определящ член на висшето ръководство;
2. Да носи отговорности за собствеността и партньорските съучастия;
3. Да бъде обединяваща фигура в предприятието;
4. Да бъде с водеща роля при реализация на финансовите и счетоводните функции.

Функциите на управленския счетоводител предполагат:

➤ Да умее да създава стойност (creating value) – чрез анализ при разработване и участие във фирмените стратегии.

➤ Да подпомага и стимулира процесите по създаване на стойност (enabling value) – чрез счетоводно информационно осигуряване и счетоводен анализ при мотивиране и вземане на решения.

➤ Да опазва стойността (preserving value) – посредством счетоводен анализ на активите и пасивите; управленски анализ на риска и вътрешен контрол.

➤ Да отчита създаването на стойност (reporting value) – посредством уместно счетоводно отчитане, вътрешни доклади, външни доклади и счетоводен анализ.

Според американския институт на сертифицираните счетоводители (AICPA), ключовите компетенции и умения на управленския счетоводител, одитор и финансов анализатор в динамична пазарна среда са посочени в публикувания през 2011 г. документ “CPA Horizons 2025” (AICPA, 2011). Те са следните:

- Комуникационни умения;
- Ръководни и лидерски умения;
- Критично мислене, способност за анализ при решаване на проблеми;
- Способности за анализ, прогнозиране и решаване на нестандартни проблеми;
- Потенциал за интеграция, сътрудничество и бизнес партньорство.

Формирането на основните професионални компетентности и качества на управленския счетоводител е свързано с придобиване на специални познания по счетоводен бизнес анализ във ВУЗ.

Обучението по счетоводен бизнес анализ в икономическите ВУЗ е сложен, многопланов и отговорен процес. Съществуват два ключови подхода на преподаване – традиционен подход, при което активна роля има преподавателят, и съвременен подход, при който активната роля играе студентът.

Съвременният подход към обучението по СБА във ВУЗ предполага използване на интерактивни и иновационни методи на преподаване посредством перманентен контакт между преподавателя и аудиторията.

Традиционният и интерактивният подходи имат своите предимства и недостатъци, но предимствата на новите технологии и активните методи са по-големи.

Към традиционните методи на обучение по СБА могат да се отнесат:

1. Лекция – монолог и презентация на преподавателя;
2. Лекция – диалогична беседа със студентите;
3. Лекция - консултация;
4. Лекция – по избрани теми и по определени въпроси.

Семинарните занимания по СБА при традиционния подход имат за цел упражнение, осмисляне и затвърждаване на изучавания материал. Предимствата на методите от традиционния подход се състоят в това, че преподавателят може да предостави голям обем учебна информация, а студентът сравнително лесно възприема учебния материал. Недостатъците на традиционния подход се изразяват в това, че студентът често остава пасивен и няма мотивация за творчески подход. Слабостите на традиционния подход на обучение по СБА се преодоляват в значителна степен при преход към интерактивни методи на обучение. Необходим е преход от традиционен към интерактивен образователен модел в обучението по стопански счетоводен анализ (Вж. Таблица 1).

Таблица 1. *Преход от традиционен към интерактивен образователен модел по стопански счетоводен анализ на предприятието*

Традиционен образователен модел	Интерактивен образователен модел
Традиционно усвояване на информация	Осъзната необходимост от информация
Идентификация на проблеми в статична среда	Идентификация на проблеми в стохастична и динамична среда
Прилагане на знания към специални случаи и ситуации	Адаптиране на информационните ресурси.
Базиран на взаимодействие „преподавател – обучаем“	Базиран на екипно взаимодействие „обучаем –обучаем – преподавател“
Преподавателят оценява и подsigурява обратна връзка	Преподавателят и обучаемите Съвместно оценяват и осигуряват обратна връзка.

Интерактивните методи, които могат да се използват в научно-преподавателската работа и обучението по СБА, са следните:

1. Проблемна лекция;
2. Лекция визуализация;
3. Лекция с предварително планирани грешки;
4. Лекция с разбор на конкретна ситуация;
5. Контекстно обучение с ролеви игри, имитации, делови ситуации;
6. Метод на групови решения;
7. Проект-базирано обучение;
8. Проблемни творческите задания;
9. Анализ на проблемни ситуации в малки групи;
10. Проблемно ориентиран брейнсторминг (мозъчен щурм);
11. Интерактивна лекция с видео и аудио материали;
12. Творческа дискусия;
13. Анализ и решение на казуси;
14. Анализ на проблемни ситуации и ситуационно моделиране;
15. Имитационно моделиране.

Проблемната лекция–беседа е основен интерактивен метод за обучение по СБА. При проблемната лекция могат да бъдат използвани опит и базови умения на студентите, придобити от обучението по финансово счетоводство, управленско счетоводство, математика и икономическа статистика. Лекцията-беседа има потенциал за максимална визуализация и стимулиране на груповото участие на студентите. В рамките на лекцията-беседа може да бъде направен анализ на конкретна бизнес ситуация с конкретни счетоводни модели и казуси. В образователната среда на интерактивната лекция-беседа може да се стимулират умения за работа в екип във връзка с решаване на проблемни казуси и бизнес ситуации.

Лекциите и семинарните занятия по СБА могат да се реализират нетрадиционно в

комбинация с визуализация, планирани грешки, имитационни модели, делови игри, ситуационно моделиране и др.

Прилагането на нови и иновативни методи на обучение по СБА е възможно посредством дигитализация и прилагане на информационни технологии – онлайн обучение с виртуална класна стая. Добри резултати в обучението по СБА се постигат с разделяне на студентите на ролеви групи, имитиращи управленски екипи на различни равнища в предприятието. В рамките на деловата игра се определят лидери и супервайзори. Творческите екипи могат да се поставят в режим на променящи се пазарни и вътрешни ситуации, които да бъдат анализирани посредством методи за ситуационен анализ. Работата със студентите трябва да осигурява възможности за оценка и самооценка. Лидерът в деловата игра трябва да се оценява и подбира от преподавателя по интелект, инициативност, увереност според т. нар. „хеликоптерни качества” (способност за нестандартно „издигане” над ситуацията).

Информационните технологии (ИТ) в обучението по СБА дават положително отражение върху мотивацията и ангажираността на студентите. По време на упражненията и семинарите, студентите, прилагащи ИТ, могат взаимно да се подпомагат по пътя към обща цел. Това се постига посредством реализацията на следните задачи:

1. Използването на информационни технологии в обучението по СБА трябва да надхвърли традиционните рамки на работата с рутинни счетоводни програми от типа електронни таблици. Възможно е използване на пакета от приложения „Бизнес анализ на „MS EXCEL”.

2. Преподаватели и студенти трябва да работят в диалогов режим не само с електронни таблици, но и със специализиран софтуер, модули и специфични приложения, даващи възможност за решаването на широк кръг от задачи по СБА – анализ на финансовото състояние, анализ на финансовата стабилност и риска, анализ на зависимостта „Разходи – обем – печалба“ и др.

3. Възлагането на работа в екип, както и на курсови работи, трябва да става в условията на диалогов софтуерен режим на работа между студенти и преподаватели. Важно е използването на специализиран софтуер по СБА при дистанционната форма на обучение, както и в курса на ОКС „Магистър“. При дистанционната форма на обучение трябва да се залага на казуси, делови игри, ситуации, имитационно моделиране. Всички тези методи и форми на работа при дистанционното обучение предполагат дигитализация.

4. Мултимедийното обучение е подходящо при подготовката на студенти по стопански счетоводен анализ. Мултимедийното представяне стимулира аналитично мислене с делови ситуации, казуси и компютърни симулации.

Интерактивното обучение по СБА дава възможност за усъвършенстване на образователния процес в следните насоки:

- Илюстриране на различни сценарии на пазарно позициониране и поведение на предприятията в условия на рискова бизнес среда;
- Визуализиране на ситуационни модели и схеми, моделиране на функционални зависимости и факторни системи.
- Многовариантно представяне на информационните източници и на финансовия отчет на предприятието;
- Интерактивното обучение по СБА позволява онлайн представяне на учебното съдържание, тестване на степента на усвояване и консултации с преподавателя – дистанционно, посредством видео и конферентна връзка.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Интерактивните методи в образователния процес по СБА създават възможности за стимулиране на творческото мислене и умения в студентите. Студентите придобиват умения и навици за самостоятелна работа, работа в екип и творчески изяви, в съответствие с нарастващите изисквания и потребности на бизнес организациите, одиторските предприятия и финансовите институции, които са потребители на счетоводни кадри с висша квалификация.

REFERENCES

Материали от конференция „Значението на счетоводното образование в глобализирания свят“, http://world-financeconference.com/papers_wfc

Стийл, Дж., Мередит, К., Темпъл, Ч. (2003). Модел за критическо мислене в рамките на учебната програма. Кн. 1-8. София, 2003.

Трифенова, С., Д. Петрова, К. Савова. (2010). Образователни стандарти на висшето образование по финанси, счетоводство и контрол, София, Тракия-М

Accenture (2012), Turning the TideHow Europe can Rebuild Skills and Generate Growth,

Gallestain N. The Group Investigation. Technique and the student concerns over Y2K.

Bragg, St., (2019). Financial Analysis: Third Edition, (2019), Accounting tools (R)

Blokdyk, G., (2019). Balanced Scorecard A Complete Guide, (2019), Amazon.co.uk, amazon.com

Cafferky, M., and J. Wentworth, (2010). Breakeven Analysis: The Definitive Guide to Cost-Volume-Profit Analysis, Business Expert Press

Kennedy B.D. (2003). “Analysis and interpretation”, 2003

Neely, Andy, Kennerley, Mike, and Adams, Chris (2007) “Performance Measurement Frameworks: A Review,” in A. Neely (ed.)Business Performance Measurement: Unifying Theories and Integrating Practice, 2ndedn.,

Neely, Andy, (2007). Business Performance Measurement Unifying Theory and Integrating Practice, Cambridge University Press, 13.12.2007 г. - 511 pages

Neely A. ,C. Adams and M. Kennerley, (2009). The Scorecard for Measuring and Managing, The performance Prism

Robert S. Kaplan and D. Norton, (2008). The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action